

ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОЗМІНИ ІМЕННИКІВ У ГУЦУЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (46)

УДК 811.161.2'282.2477.85

DOI:10.24144/2663-6840/2021.2(46).63–67

Гажук-Котик Л. Особливості словозміни іменників у гуцульських говірках Північної Буковини; кількість бібліографічних джерел – 11; мова українська.

Анотація. Здійснена спроба дослідити та описати словозміну іменника гуцульських говірок території Північної Буковини в зіставленні з морфологічними явищами інших українських говірок. Визначено словозмінні типи іменника на підставі низки формальних ознак, з'ясовано релевантні ознаки словозміни іменника при зіставному й ареалогічному вивченні говірок.

Нині активно досліджуються морфологічні риси гуцульських говірок. Причиною діалектних відмінностей була ізолюваність їх від інших українських. Це сприяло консервації певної кількості архаїчних рис та появи лексичних та граматичних інновацій. У той час між буковинськими, покутськими, наддністрянськими та подільськими говірками відбувалися інтерферентні процеси, що значною мірою оновили їх. З часом ця різниця ставала все більшою, відчутною, однак велика кількість спільних ареалів ще й зараз об'єднує ці говірки.

І все ж вивчення системи словозміни визначається відсутністю глибокого аналізу діалектних типів іменників гуцульських говірок Північної Буковини.

Найґрунтовніше дослідження гуцульських говірок Північної Буковини належить К. Германові. У працях мовознавця широко застосовано методику лінгвогеографічного вивчення діалектних явищ гуцульських говірок. Діалектні особливості гуцульських говірок також досліджували Б. Кобилянський, Я. Янів, В. Курашкевич, О. Горбач, Я. Закревська, Я. Рігер, Н. Хобзей, Т. Ястремська, Б. Близнюк.

На основі досліджуваного матеріалу ми виділили такі характерні особливості функціонування форм іменників: 1) для іменників чоловічого роду важливими є флексії родового, давального та місцевого відмінків однини; 2) для жіночого – родового та орудного відмінків однини, для середнього – родового, знахідного та орудного відмінків однини; 3) процеси уніфікації в межах словозмінних типів можуть зумовлювати уніфікацію закінчень і, навпаки, ще більшу роздрібленість їх у випадку взаємодії типів відмінювання; 4) флективні варіанти іменної словозміни українських говірок Північної Буковини корелюють із системою словозміни південно-західного наріччя української мови.

Ключові слова: діалект, говірка, лінгвогеографічний аналіз, словозміна, іменник, закінчення.

Одним із важливих напрямів українських студій розвитку і функціонування діалектів є спроби з'ясувати часову послідовність появи сучасного поділу нашої мови на наріччя, встановити час формування конкретних діалектів, адже українська народна мова, як і мова будь-якого іншого етносу, ніколи не була однорідною на всьому просторі свого побутування, завжди залишалась здиференційованою. Як зазначається у праці В. Німчука «Проблема українського діалектогенезу» [Німчук 1994, с. 44], такі студії над історією фрагментів діалектних структур і монографічні дослідження діалектів як систем дають перспективні результати в галузі діалектологічних досліджень та сучасного поділу нашої мови на наріччя. Студіювання сучасних говорів на всіх мовних рівнях має вагомий значення для подальшого розв'язання проблем діалектогенезу української мови. Вивчення живої народної мови є одним із найбільш актуальних завдань нашої мовознавчої науки і має першорядне значення.

Постановка проблеми. Окремого розгляду заслуговує питання вивчення морфологічних рис гуцульських говірок. Причиною вироблення діалектних відмінностей була ізолюваність їх від інших українських. Це сприяло консервації певної кількості архаїчних рис та появи лексичних та граматичних інновацій. У той час між буковинськими, покутськими, наддністрянськими та подільськими говірками відбувалися інтерферентні процеси, що

значною мірою оновили їх. Із часом ця різниця ставала все більшою, відчутною, однак велика кількість спільних ареалів ще й зараз об'єднує гуцульські, буковинські, покутські та наддністрянські говірки.

Гуцульські говірки Північної Буковини поширені в гірській частині краю на захід від лінії Вижиця – Багна – Берегомет – Мигове. На півночі ареали їх мають продовження в Косівському та Верховинському районах Івано-Франківської області, а на півдні – в Сучавському повіті Румунії. Гуцульські говірки поширені в селах: Заріччя, Долішній Шепіт, Лекечі, Лопушна, Фальків, Виженка Вижицького району; Підзахаричі, Міжброди, Хорови, Розтоки, Околена, Ями, Товарниця, Петраші, Мариничі, Бисків, Усть-Путила, Шпетки, Дихтинець, Малий Дихтинець, Замогила, Греблина, Киселиці, Тораки, Гробище, Соколія, Поляківське, Площі, Путила, Паркулина, Рижа, Сергії, Випчина, Рипень, Тесницька, Фошки, Плоска, Лустун, Селятин, Галицівка, Руська, Шепіт, Андреківське, Верхній Яловець, Нижній Яловець, Сарата, Довгопілля, Плита, Стебні, Яблуниця, Голошина, Плай, Конятин, Великий Липовець, Семакова Путильського району (див. сітку атласу такі н. п. 109-110, 122, 126-129, 134-136, карта 200) [Герман 1998, с. 213].

К. Герман зазначає, що вже у XV ст. Гуцульщина заселена «на всьому її просторі, який охоплює за сучасним адміністративно-територіальним поділом

гірські райони Закарпатської, Івано-Франківської та Чернівецької областей». У XV ст. на Буковині згадуються села: Банилів – 1445 р., Мілієве – 1445 р., Іспас – XV ст., Вижниця – XV ст., Розтоки – XV ст., Путилів – XV ст., Селятин – 1490 р. [Герман 1995, с. 326–327].

Аналіз досліджень. Діалектні особливості гуцульських говірок у різний час досліджували Б. Кобилянський, Я. Янів, В. Курашкевич, О. Горбач, Я. Закревська, Я. Рігер, Н. Хобзей, Т. Ястремська, Б. Близнюк та ін. Найгрунтовніше дослідження гуцульських говірок Північної Буковини належить К. Германові. У працях мовознавця широко застосовано методику лінгвогеографічного вивчення діалектних явищ гуцульських говірок.

Актуальність дослідження визначається відсутністю глибокого вивчення діалектної словозміни іменників гуцульських говірок Північної Буковини.

Мета статті – здійснити системний опис словозміни іменників гуцульських говірок Північної Буковини на сучасному етапі.

Реалізація окресленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

1. Встановити словозмінні типи іменників у досліджуваних говірках.
2. Визначити ареали поширення типів словозміни.
3. З'ясувати напрями міжпарадигматичної взаємодії у словозміні іменників.

Наукова новизна в тому, що вперше здійснена спроба дослідити та описати словозміну іменника гуцульських говірок території Північної Буковини в зіставленні з морфологічними явищами інших українських говірок; визначити словозмінні типи іменника на підставі низки формальних ознак; з'ясувати релевантні ознаки словозміни іменника при зіставному й ареалогічному вивченні говірок.

Методи дослідження. *Описовий* (аналіз зібраного матеріалу розпочинався зі встановлення типів словозмінної структури та вивчення їхньої належності в системі словозміни). *Методом зіставлення* флективні варіанти іменної словозміни гуцульських говірок порівнювалися з відповідними явищами інших українських говірок Північної Буковини. Застосовано також *лінгвогеографічний* аналіз словозміни іменників. У межах певного ареалу простежувалося використання тієї чи тієї словоформи. Аналіз словозміни не відмежовувався від аналізу інших мовних рівнів, зокрема простежувався зв'язок між морфологією і фонетикою, морфологією і акцентологією.

Виклад основного матеріалу.

Відмінювання іменників I відміни твердої групи.

На території українських говірок Північної Буковини називний відмінок однини іменників I відміни твердої групи має закінчення **-а**, якому передують твердий приголосний основи: *ск'іна*, *васерва́та*, *вода́*, *р'іка́*, *п'і́ўніца*, *груда́*, *гора́*, *дороба́*.

Родовий відмінок має закінчення **-и**: *ск'іни*, *води́*, *р'іки́*, *груди́*, *гори́*, *дороби́*, *зупи́*.

Давальний відмінок має закінчення **-і**: *ск'ін'і*,

вод'і, *р'іц'і*, *груд'і*, *гор'і*, *дороб'і*, *се^мстр'і*, *хат'і*.

У знахідному зафіксовано закінчення **-у**: *ск'іну́*, *воду́*, *р'іку́*, *гору́*, *доробу́*, *се^мстру́*.

Форма орудного відмінка утворює два ареали з різними закінченнями. У західній частині буковинських говірок та гуцульських закінчення – це **-оў**: *хатоў*, *се^мстроў*, *р'ікоў*, *водоў*, *рукоў*, *зупоў* [н. п. 1–15, 19–30, 32, 34–35, 41–43, 44–46, 48, 57–65, 68–72, 75, 83–90, 92, 96–98, 100–104, 107–118, 120–136, карта № 15], [Герман 1998, с. 14], а також АУМ II (див. карта № 170). Послідовність уживання такого закінчення також Й. Дзензелівський відзначає як одну з характерних рис і покутсько-буковинського говору [Дзензелівський 2003, с. 76].

Закінчення **-оў** виникло з **-ою**, давнього закінчення **а**-основ, шляхом втрати інтервокального приголосного [й]: **-ою** > **-оў**. Ця флексія орудного відмінка парадигми однини іменників I типу відмінювання засвідчена українськими пам'ятками XVII ст., рідше – XVI ст. [Керницький 1987, с. 89].

У давальному і місцевому відмінках перед закінченням **-і** за законом другого перехідного пом'якшення приголосних задньоязиковий основи [к] змінюється на [ц]: *руц'і*, *лішц'і*, *у руц'і*, *у лішц'і*.

Привертає увагу кличний відмінок іменників I відміни. Поряд з відомими формами вокатива (з флексіями **-о**, **-е**, **-у**: *бабо*, *тето*, *дон'у* в гуцульських говірках переважно вживають скорочені форми від іменників I та II відмін. Це стосується, передусім, власних імен, де усічено кінець слова (апокопа): *Калі́* (*Каліно*), *Пара́* (*Параско*), *Катері́* (*Катеріно*), *Варва́* (*Варва́ро*). Ця риса поширена й на інші імена. Порівн.: *Нико́* (*Никола́ю*), *Іва́* (*Іване*), *Йво́* (*Йво́не*), *Дми́* (*Дмі́тре*), *Пе́* (*Пе́́тре*), *Штефа́* (*Штефа́не*) і под., де наголос на останньому складі [н. п. 109–110, 112–123, 126–129, 134–136, карта 99]. Стосовно скорочених форм ще Л. Булаховський зауважував: «Цілком зрозумілі психологічні мотиви, за якими в швидкому темпі звернень кличні форми могли діалектно деформуватись, урізуючись щодо кінцевих складів...» [Булаховський 1955, с. 93].

Множина. Називний відмінок множини в гуцульських говірках зафіксований із закінченнями **-и**, **-и^е**: *хати́*, *се́стри^е*, *ру́ки^е*, *дошки́*, *лиш'ки*, *кл'аси*, *васерва́ти*.

У родовому відмінку множини простежуємо такі форми з основою на приголосний (*хат*, *рук*, *н'іг*, *се^мсте́р*, *васерва́т*).

Форм закінчень давального відмінка множини на досліджуваній території зафіксовано із закінченням – **и^ем**. Порівн. слова: *ж'інкі́м*, *голови́м*, а також *г'іти́м*, *л'юди́м*; *ж'інка́м*. Карти № 18, 19.

Знахідний відмінок множини іменників I відміни твердої групи на всій території зафіксований із закінченнями **-и** та [и] з наближенням до призивка [е] – **-и^е** в ненаголошеній позиції: *ск'іни^е*, *хати́*, *ру́ки^е*, де голосний [и], [и^е] походить із давнього [ы]. Порівн.: *роуки́*, *слоуғы́*.

Орудний відмінок множини виявлений у паралельних закінченнях **-ами^е**, **-ми^е**: *рука́* – *рука́ми^е*, *ріка́* – *ріка́ми^е*, *бро(и)ва́* – *брова́ми^е*, що є традицій-

ними формами давнього орудного однини, а ще й *r'ítmi^e – r'ítmi^e, л'уди – л'уг'ми^e*, і вживаний паралельно на всій території.

Відмінювання іменників I відміни м'якої групи. Називний відмінок однини в гуцульських говірках зберігає давню форму закінчення **-і**, яке інколи реалізується паралельно як **-е**: *pán'í // pán'e, gospodín'í // gospodín'e*. Щодо іменника *pani* із закінченням **-і** в називному відмінку однини, то цю форму пояснюють як запозичення з польської мови, у якій форма не відмінюється, а також вважають варіантом інших однотипних іменників, що набули закінчення **-і** внаслідок переходу **'а** в голосні переднього ряду (*gospodín'í, пу́стін'і, Тán'і, Гán'і*), хоча наводять також низку прикладів подвійного варіанта цієї форми (*паня*) [Матвіяс 1964, с. 68–69].

Закінчення **-і, -е** в називному відмінку однини вказаних іменників засвідчене в гуцульських говірках [н. п. 109, 122, 135, карта № 6], а також у буковинських говірках [н. п. 116, 119, 130, 131, карта № 6]. Цей ареал продовжується на захід у межах покутських говірок, а також – на північ у межах наддністрянських говірок. Згадану рису відзначає і Г. Шило у своїй праці «Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра» в говірках Тернопільщини: *гуспудін'е, ста́йн'е, те́рлиц'е, ву́лиц'е* [Шило 1957, с. 305].

Родовий відмінок однини м'якої групи на всій території Північної Буковини має закінчення **-і**: *клán'і, пán'і, земн'і, в'і́ц'і, ста́йн'і, керні́ц'і, удо́ви́ц'і*.

Давальний та місцевий відмінки представлені закінченнями **-і, -и, -и^e**: *клáни^e(і), зе^mн(л)и^e(і), (у) клáни^e(і), (у) зе^mн(л)и^e(і)*. Такі закінчення зазначені для західної частини буковинських і гуцульських говірок і в АУМ II, карта № 172.

Відмінювання іменників I відміни м'якої групи у множині.

Родовий відмінок множини представлений двома різновидами форм:

1. З основою на приголосний: *спáли'н', клан', газдін', конóпел', земéл'*, яка поширена на всій території Північної Буковини. Однак якщо основа завершується на приголосний [ц], то можливі два варіанти. Перший – із м'яким приголосним **-ц'**: *молоді́ц', удо́ви́ц'; ки́рні́ц'* [н. п. 1–27, 32–35, 38–39, 44–46, 49, 51, 53, 57–59, 61, 63–67, 78–79, 82–86, 89, 93–99, 102–107, 111–121, карта № 16].

А також із твердим приголосним **-ц**: *молоді́ц, удо́ви́ц, палані́ц, ки́рні́ц*, який зафіксований паралельно.

2. Із закінченням **-і́й**: *с'к'ін'і́й, клан'і́й, вулиці́й, пán'і́й* [н. п. 31–33, 47, 61, 63–65, 68, 70–77, 90–91, 93, 93а, 130, 131, карта №17]. Ця риса поширена здебільшого в міжріччі Дністер–Прут. Форми з флексією **-ей**, які в буковинських говірках не зафіксовані: *хатéй, хворобéй, со́вéй, ко́зéй, бабéй*, вживані в північних говорах, у лемківських говірках із закінченням **-ох** (*ба́бох*) як зазначають дослідники [Матвіяс 2006, с. 57].

Давальний відмінок множини іменників I відміни м'якої групи має закінчення **-ам**: *клán'ам,*

пан'ám, зéмн'ам (зéмл'ам), скрín'ам на всій досліджуваній території. Знахідний відмінок має закінчення **-і** для іменників, що позначають неживі істоти: (*бачу*) *клан'і, скрín'і, спáл'н'і, пал'іні́ц'і*.

Іменники м'якої групи, що позначають живі істоти, мають чисту основу на приголосний, аналогічно до родового відмінка множини: *молоді́ц – молоді́ц', удо́ви́ц – удо́ви́ц'*.

Орудний відмінок має закінчення **-ами^e**: *клá-н'ами^e, скрín'ами^e, зéмн(л)'ами^e*, зафіксоване в буковинсько-надпрутських говірках, буковинських із деякими рисами гуцульських, гуцульських, буковинських із деякими рисами подільських, у подільських говірках Північної Бессарабії. В орудному відмінку множини приголосний [ц] перед закінченням **-ами^e** твердий: *молоді́цями^e, удо́ви́цями^e, ки́рні́цями^e*.

Місцевий відмінок множини іменників м'якої групи має закінчення **'ах**: (*у*) *клán'ах, (на) скрín'ах* [н. п. 29–41, 43–47, 49–54, 59–74, 76–82, 91–93, 98–136]. Твердий приголосний [ц] перед закінченням **-ах**: (*у*) *ді́йні́цах, (по) ки́рні́цах* [н. п. 24, 28–31, 35–43, 45–48, 50–52, 54–56, 60, 62–65, 67–68, 70–73, 75–81, 87–88, 90–93, 100–101, 103, 115, 121, 129–130]. З м'яким приголосним [ц'] перед закінченням **-ах**: (*у*) *ді́йні́ц'ах, (у) ки́рні́ц'ах* [н. п. 32–34, 44, 49, 53, 59, 61, 66, 69, 74, 89, 94–99, 102, 104–114, 122–128, 130–136].

Закінчення **-'ех, -'іх** у місцевому відмінку множини: (*у*) *клán'ех, (у) клán'іх, (у) скрín'ех, у скрín'іх* фіксоване також [н. п. 20–28, 42].

Флективний варіант **-'ох – (на) ті́рлиц'ох, полі́ц'ох, газдін'ох** – у формах М.в. множини в іменниках першої відміни м'якої групи на досліджуваній території не засвідчений. На думку М. Бігусяка, уживання форм із таким закінченням у говірках бойківсько-гуцульського порубіжжя могло сформуватися під впливом польської мови [Бігусяк 2008, с. 37].

Відмінювання іменників II відміни.

Форми родового відмінка чоловічого та середнього роду гуцульських говірок на території Північної Буковини збігаються з відповідною формою, що стало нормою літературної мови: *брат'і́й, син'і́й, дуб'і́й, в'і́кóн, с'і́л, і́а́дер* та ін.

Кличний відмінок множини іменників чоловічого роду має закінчення **-а, -ови^e** з інтервокальним **к'**, що може виступати в деяких формах. Наприклад: у гуцульських – з формами *бра́т[к'']а́* та *бра́тови^e* [н. п. 20–33, 35–37, 39–45, 47–56, 59–82, 86–93а, 98–103, 109–125, 127–136, карта № 35].

У називному відмінку однини іменників II відміни м'якої групи чоловічого роду засвідчені два варіанти. Форма *к'и^mне́ц* поширена в гуцульських говірках і є характерною рисою цього ареалу [н. п. 109, 110, 122, 127–128а, 134–136, карта № 25], можлива й паралельна форма *конéц*.

Форми називного відмінка однини іменників середнього роду на території Північної Буковини зафіксовані такі: у гуцульських, а також західній частині буковинсько-надпрутських говірок найуживанішою є форма *подв'і́р'і* [н. п. 69, 88, 91, 99, 100, 102, 109, 110, 112–123, 126, 127, 128а, 133, 136, карта № 24].

Варто звернути увагу, що особливістю відмінювання іменників другої відміни твердої групи чоловічого роду є те, що в Н. в. множини збереглися залишки колишніх форм двоїни: *(два) брати або ж (два) бра́к'а*.

Відмінювання іменників III відміни.

В іменниках III відміни **однини** з основою на шиплячий приголосний спостерігаємо в родовому відмінку вживання таких форм: *но́чи, пе́чи*. У перехідних до гуцульських домінують форми із закінченням **-и**: *но́чи, со́ли, т'і́ни, пе́чи, ра́дости, л'убо́ви* [н. п. 24, 25, 31–33, 35–37, 39–42, 45, 47, 49–51, 54–56, 61, 63–64, 66–67а, 71–74, 76–79, 81–82, 86–89, 91–93а, 98–100, 109–114, 116, 118–128а, 130–136, карта № 36].

В орудному відмінку **однини** іменників III відміни поширені форми *т'і́не^у, со́ле^у (сі^ле^у)*, які фіксовані також на всій території, найчастіше – у буковинсько-надпрутських та буковинських говірках із деякими рисами гуцульських [н. п. 24, 27, 30, 41, 41а, 42а, 43, 48, 63а, 70, 75, 88–90, 100, 110–113, 115, 116, 118, 121, 122, 126, 130, 131, карта № 38].

Форми місцевого відмінка однини в гуцульських та буковинських говірках мають закінчення **-и^е**: (на) *ра́дости^е*, (на) *пе^учи^е*, (у) *крóви^е*, (при) *л'убо́ви^е*, (у) *на́пасти^е*.

У родовому множини буковинських та гуцульських говірок, за аналогією до форм іменників II відміни, засвідчена флексія **-і^у**: *но́ч'і^у, пе́ч'і^у, со́л'і^у, т'і́н'і^у* (порівн.: *брат'і^у, син'і^у, стол'і^у*).

В орудному множини на всій досліджуваній території зафіксована флексія (**'ами^е**): *но́ч'ами^е, со́л'ами^е, ра́доск'ами^е, по́дорож'ами^е, в'іск'ами^е*.

Відмінювання іменників IV відміни.

У буковинських із перехідними рисами до гуцульських говірок основним варіантом є форма із закінченням **-е**: *ві^е(і)мн'е, тє́л'е, по́рос'е* [н. п. 20, 21, 23–29, 41–46, 59–66, 68, 86, 89а, 91, 99, 101–103, 111, 113, 115–119, 123–125, 131, карта № 40].

У родовому відмінку однини в іменниках IV відміни від колишніх **-*t-основ** флексія **-'ет-и^е** (*тє́л'ети^е, лош'ети^е, порос'ети^е*) засвідчена в буко-

винських, буковинських із перехідними рисами до гуцульських говірок, крім буковинських, перехідних до подільських.

В орудному відмінку однини іменники від колишніх **-*t-основ** представлені такими варіантами:

Із флексією **-ім**: *тє́л'ім, і́дгн'ім, по́рос'ім* – у буковинських говірках правобережжя Пруту та буковинських із перехідними рисами до гуцульських говірок.

Давальний-місцевий відмінки однини іменників IV відміни колишніх **-*t-основ** характеризуються різноманітністю форм. Варіанти: *лош'ети^е* – (на) *лош'ети^е; тел'ети^е* – (на) *тел'ети^е* [н. п. 20, 22, 24, 26–28, 41, 41а, 43, 61, 88, 89, 90, 98, 101, 102, 109, 112, 114, 121–123, 127–129, 132, 136, карта №41]. На території гуцульських говірок та певною мірою в буковинських, що межують із гуцульськими, фіксованою є форма без паралельного варіанта: (на) *лош'ет'і*, (на) *тел'ет'і* [н. п. 23, 25, 42, 46, 59, 63, 87, 110, 113, 123, 124, 125, 130, 132, 133, 135, 136, карта № 41].

Висновки. Для встановлення типів відмінювання іменників різні флексії мають різний ступінь релевантності. Для іменників чоловічого роду важливими є флексії родового, давального та місцевого відмінків однини; для жіночого – родового та орудного відмінків однини, для середнього – родового, знахідного та орудного відмінків однини.

Паралелізм флексій, на основі якого відбувається процес заміни старих форм новими, є ознакою динамізму словозмінних типів іменника, що характеризуються відповідною системою відмінкових протиставлень і набором відмінкових флексій. Процеси уніфікації в межах словозмінних типів можуть зумовлювати уніфікацію закінчень і, навпаки, ще більшу роздрібленість їх у випадку взаємодії типів відмінювання.

Флективні варіанти іменної словозміни українських говірок Північної Буковини корелюють із системою словозміни південно-західного наріччя української мови.

Література

1. Атлас української мови. Київ: Наукова думка, 1988. Т. II. 520 с.
2. Бігусяк М. Діалектні особливості бойківсько-гуцульського порубіжжя. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. С. 36–39.
3. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства. Київ: Радянська школа, 1955. 248 с.
4. Герман К.Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини. Словозміна. Службові слова. Чернівці: Прут, 1998. Т. II. 213 с.
5. Герман К.Ф. Українські говірки Північної Буковини в історичному та лінгвогеографічному аспекті: Фонетика, фонологія: монографія. Чернівці: Рута, 1995. С. 326–327.
6. Дзендзелівський Й. Буковинські говори у словнику І. Витвицького 1849 р. Зб. праць і матеріалів на пошану проф. І. Ковалику. Львів, 2003. С. 72–78.
7. Керницький І.М. Система словозміни в українській мові. На матеріалах пам'яток XVI ст. Київ: Наукова думка, 1987. 288 с.
8. Матвіяс І.Г. Називний, родовий, давальний і місцевий відмінки однини іменників I відміни. *Українська діалектологія і ономастика*. Київ, 1964. Вип. 1. С. 64–79.
9. Матвіяс І.Г. Діалектна основа словозміни в українській літературній мові. *Мовознавство*. 2006. № 5. С. 52–65.
10. Німчук В.В. Проблема українського діалектогенезу. *Проблеми сучасної ареалогії*. Київ: Наукова думка, 1994. С.44.

11. Шило Г.Ф. Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра. Львів, 1957. 254 с.

References

1. Atlas ukrains'koi movy (1988) [Atlas of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka. T. II. 520 s. [in Ukrainian].
2. Bihusyak M. (2008) Dialektni osoblyvosti boykivs'ko-hutsul's'koho porubizhzhia [Dialectal features of the Boyko-Hutsul frontier]. Kyiv: Vydavnychi Dim Dmytra Buraho. S. 36–39 [in Ukrainian].
3. Bulakhovs'kyi L.A. (1955) Narysy z zahal'noho movoznavstva [Essays on general linguistics]. Kyiv: Radyans'ka shkola. 248 s. [in Ukrainian].
4. Herman K.F. (1998) Atlas ukrains'kykh hovirok Pivnichnoi Bukovyny. Slovozmina. Sluzhbovi slova [Atlas of Ukrainian dialects of Northern Bukovina]. Chernivtsi: Prut. T.II. 213 s. [in Ukrainian].
5. Herman K.F. (1995) Ukrains'ki hovirky Pivnichnoi Bukovyny v istorychnomu ta lingvogeografichnomu aspekti: Fonetyka, fonologiya: monohrafiya [Ukrainian dialects of Northern Bukovina in the historical and linguistic-geographical aspect: Phonetics, phonology: monograph]. Chernivtsi: Ruta. S. 326–327 [in Ukrainian].
6. Dzendzelivs'kyi Yo. (2003) Bukovyns'ki hovory u slovnyku I. Vytvyts'koho 1849 r. [Bukovynian dialects in I. Vytvytsky's dictionary of 1849]. Zb. prats' i materialiv na poshanu prof. I. Kovalyku. L'viv. S. 72–78 [in Ukrainian].
7. Kernyts'kyi I.M. (1987) Systema slovozmyny v ukrains'kiy movi. Na materialakh pamyatok XVI st. [Word change system in the Ukrainian language. On the materials of monuments of the 16th century] Kyiv: Naukova dumka. 288 s. [in Ukrainian].
8. Matviyas I.H. (1964) Nazyvnyi, rodovyi, daval'nyi i mistsevyi vidminky odnyy imennykiv I vidminy [Nominal, genitive, dative and local singular cases of nouns and declension.]. *Ukrains'ka dialektologiya i onomastyka*. Kyiv. Vyp. 1. S. 64–79 [in Ukrainian].
9. Matviyas I.H. (2006) Dialektna osnova slovozmyny v ukrayins'kiy literaturniy movi [Dialectal basis of word change in the Ukrainian literary language]. *Movoznavstvo*. №5. S. 52–65 [in Ukrainian].
10. Nimchuk V.V. (1994) Problema ukrains'koho dialektogenezu [The problem of Ukrainian dialectogenesis]. *Problemy suchasnoyi arealogiyi*. Kyiv: Naukova dumka. S.44 [in Ukrainian].
11. Shylo H.F. (1957) Pivdenno-zakhidni hovory URSR na pivnich vid Dnistra [South and western dialects of the USSR to the north of the Dniester]. L'viv. 254 s. [in Ukrainian].

PECULIARITIES OF NOUN DERIVATION IN HUTSUL PATOIS IN NOTHERN BUKOVYNA

Abstract. An attempt has been made to study and describe noun derivation of Hutsul patois in Northern Bukovina in comparison with morphological phenomena of other Ukrainian patois, to establish derivation types of noun based on formal features, to ascertain relevant features of noun derivation applying comparative and areal approach to patois studies.

At present the question of morphology of Hutsul patois is actively studied. The reason for formation of patois differences was their isolation from other Ukrainian ones. This contributed to conservation of a certain number of archaic features and appearance of lexical and grammatical innovations. At the same time interference processes took place between Bukovynian, Pokuttia, Dniester and Podillya patois that in a degree updated them. In time the difference grew bigger, more apparent, but a great number of common areals even now unites these patois.

Study of derivation system is defined by the absence of deep analysis of dialect types of nouns in Hutsul patois in Northern Bukovina.

The most comprehensive study of Hutsul patois in Northern Bukovina was conducted by K. Herman. In his works he used linguogeographical methodology of dialectal phenomena of Hutsul patois. Dialectal peculiarities of Hutsul patois were also under study by B. Kobylanskyi, Ya. Yaniv, V. Kurashkevych, O. Horbach, Ya. Zakrevska, J. Rieger, N. Hobzei, T. Yastremska, B. Blyzniuk.

Based on the material under study we singled out the following peculiarities of functioning of forms of nouns: 1) masculine gender nouns has important inflections of genitive, dative and locative cases singular; 2) feminine gender nouns – genitive and instrumental cases singular, neuter gender nouns – genitive, locative and instrumental cases singular; 3) processes of unification within derivational types may cause unification of endings, and, vice versa, greater divisions in case of types of declension interaction; 4) inflective variations of noun declension of Northern Bukovina patois correlate with the system of South Western patois of the Ukrainian language.

Keywords: dialect, patois, linguogeographical analysis, derivation, noun, ending.

© Гажук-Котик Л., 2021 р.

Лілія Гажук-Котик – кандидат філологічних наук, асистент кафедри історії та культури української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна; l.gazhuk-kotykh@chnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-3550-1214>.

Lilia Hazhuk-Kotykh – Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of History and Culture of the Ukrainian Language, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine;; l.gazhuk-kotykh@chnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-3550-1214>